

ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ЕЛЕМЕНТИТЕ ЗА ОЦЕНКА НА РИСКОВЕТЕ ЗА БЛАГОСЪСТОЯНИЕТО, СВЪРЗАНИ С УМЪРТВЯВАНЕ НА ЖИВОТНИ В СТОПАНСТВОТО

Доклад от 15-та подред годишна среща - на Мрежата по здравеопазване на животните и хуманно отношение (АНАW) към EFSA – част Хуманно отношение, в Парма, Италия
дата на провеждане: 26-27.06.2018 г.

Абстракт

По време на отглеждането е възможно и понякога се налага, поради множество причини, животните да бъдат умъртвени в самата ферма, като например отстраняване на отделни ранени, болни и закържавели животни, други причини, свързани с управлението на фермата, или спешно убиване за контрол на заразни болести. Методите, използвани за умъртвяване на малък брой животни в стопанството, са най-различни и могат да се различават от тези, прилагани при рутинно клане в кланиците. **Умъртвяването на животни в стопанството създава във всички държави сериозно притеснение за благосъстоянието на животните.**

През 2017 г. Европейският орган по безопасност на храните (ЕОБХ) събра мненията на ДЧ по това кои са въпросите от най-голямо значение в тяхната практическа, ежедневна работа, свързана с хуманното отношение към животните. При степенуването на проблемите с ХО по различни критерии и като резултат с най-голям приоритет, т.е. затрудняващ всички ДЧ е проблемът с убиване във фермите за контрол на заболяванията или по други причини и това все още е най-важният въпрос за всички ДЧ:

1. **Клане във фермите** – бракувани кокошки носачки, отпадни животни, ранени и болни животни, евтаназия на животни, които служат за храна на влечуги, клане по необходимост, клане на птици и зайци за директни доставки;
2. **Клане във фермите за контрол на болести по време на епизоотии;**

На самото заседание на Мрежата АНАW¹, проведено на 26-27.06.2018 г., се проведе обсъждане, целящо да **определи елементите, които създават най-голям риск за влошаване благосъстоянието на животните (елементите за оценка на риска), свързани с умъртвяването им в стопанството**, въз основа на опита на държавите-членки. Целта на упражнението беше да се опишат методите, които обикновено се използват в ЕС за извършване на умъртвяване в стопанствата за всеки вид и категория животни, заедно с резултатите в областта на благосъстоянието.

Експертите обсъдиха методи, които се използват в практиката за умъртвяване на животни в стопанствата - домашни птици, свине и говеда и разликите при умъртвяване на различни категории животни - например прасета за угояване, бозаещи прасенца, възрастни животни) и при различни сценарии (например цялото стадо от прасета, отделни животни).

¹ Мрежата на EFSA по Здравеопазване и Хуманно отношение към животните (АНАW – Animal Health and Animal Welfare network) – подгрупа Хуманно отношение е съставена от представители на всички държави членки, които работят в областта на защитата и благосъстоянието на животните

Факторите, влияещи върху провеждане на умъртвяването на животните, бяха разделени на следните категории:

- i) свързани с предварително зашеметяване,
- ii) свързани с предизвикването (индуцирането) на безсъзнание,
- iii) свързани с логистиката и
- iv) свързани с безопасността и икономиката.

Бяха обсъдени два основни сценария - умъртвяване в стопанството за контрол на заразни болести (например огнища на инфлуенца по птиците при домашни птици) и за умъртвяване в стопанството по причини, свързани с благосъстоянието (например ранени животни, които не могат да се лекуват).

Получените в резултат на оценката на риска елементи са включени в таблиците за всеки вид.

2.1. Резултати от въпросника

Преди срещата беше изпратен въпросник на членовете на Мрежата и резултатите от попълването бяха използвани като основа за обсъждане по време на срещата.

Във въпросника се иска от ДЧ (а също така и в страните в предприєдинителния процес към ЕС), да посочат основните използвани методи за зашеметяване в ситуации, които изискват да бъдат убити в стопанството определен брой животни (отделни животни или цялото стадо). Отговарящите трябваше да посочват предимствата и недостатъците, свързани с всяка ситуация и метод и дали в своите държави прилагат добри практики и дали има публични национални Наръчници с указания за това как да се извършва убиването в стопанството (вж. Параграф 2.2).

Всяка ДЧ попълни Таблицы с методите, които използват за умъртвяване на животните във фермите по причини за благосъстояние или във връзка с контрол на болести и предостави допълнителна информация по следните въпроси:

- Какви методи се използват в ДЧ за убиване на животни във фермата (бозайници и птици – по различни причини (епизоотия или по хуманни) - в различни категории, които са дадени в таблицата)

Говеда, свине и дребни преживни в следните категории:

- бозаещи – up to weaning
- угояване – adult fattening
- развъдни животни – adult breeders

Пуйки, дивечови птици от ферми, патици, пилета бройлери, кокошки носачки, едnodневни пилеца

1. контрол на заразни болести
2. хуманно отношение към животните при природни бедствия (напр. липса на вода, спиране на електричеството и т.н.)
3. хуманни причини & здравословни причини свързани със страдание (напр. куцота, херния или други наранявания)

Обединеното кралство представи доклад, изготвен от комитета "Welfare at Killing", който включва подробности за методите в Обединеното кралство и т.н. вместо отделни данни

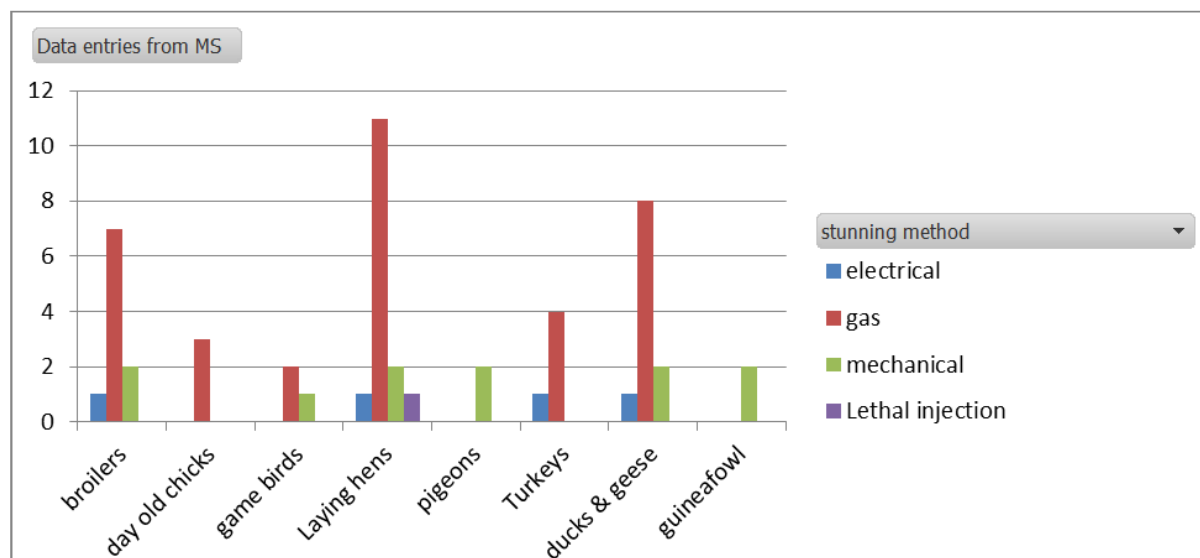
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/695225/fawc-opinion-welfare-of-animals-killed-on-farm-march2018.pdf

Всички единични записи, получени от респондентите, са посочени в Приложения А-Е на оригиналния документ.

2.1.1. Умъртвяване в стопанството за контрол на болести - домашни птици

За умъртвяване на домашни птици в стопанството за контрол на болести (напр. птичи грип), са докладвали общо 12 държави-членки и страни в предприсъединителен период (DE, NO, DK, TR, CZ, NL, RO, BG, MK, SE). Както може да се види на фигура 1 по-долу, анкетираният докладват информация, свързана с няколко категории птици:

бройлери, едnodневни пилета, кокошки носачки, дивечови птици, гълъби, пуйки, патици и гъски, токачки². **Най-често използваният метод за умъртвяване е с газ.**

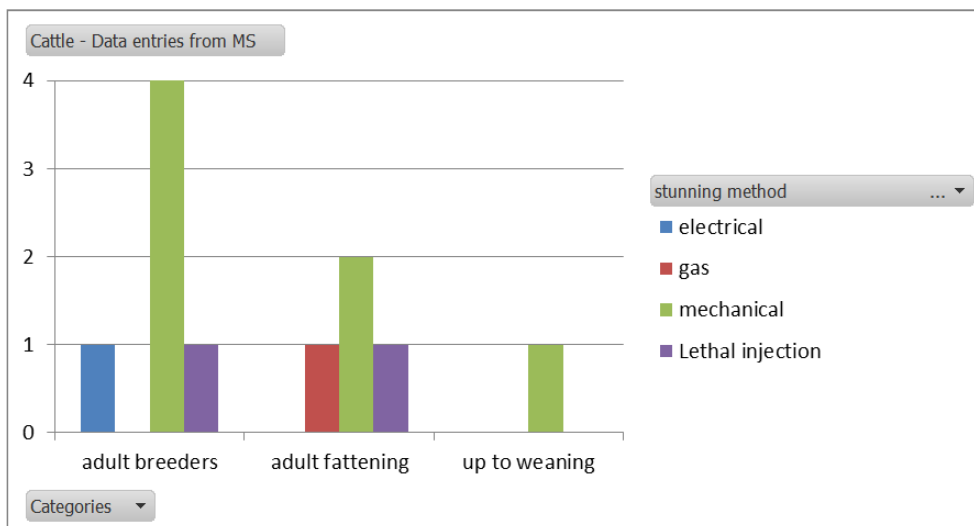

Фигура 1: Брой въведени данни от държави-членки, по видове/категории животни и методи за зашеметяване

2.1.2. Убиване в стопанството за контрол на болести - Говеда

За умъртвяването на едър рогат добитък за контрол на болести бяха събрани общо 11 записа от 6 държави-членки (RO, BG, CZ, DK, DE и NO). Фигура 2 отчита данни за три категории говеда: до отбиването, възрастни развъдни и възрастни за уговяване. **Най-често използваният метод е механичното зашеметяване (с пистолет с прихванат болт) на едрия рогат добитък** (седем от общо 11 описания от ДЧ).

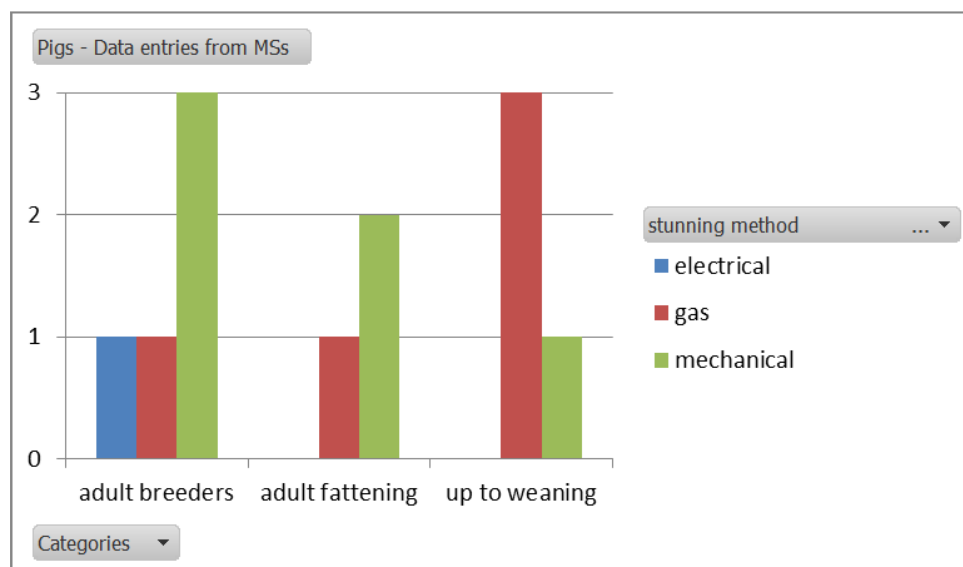
² бройлери - broilers, едnodневни пилета – day old chicks, кокошки носачки, дивечови птици – game birds, гълъби - pigeons, пуйки - turkeys, патици и гъски – ducks&geese, токачки - guineafowl

Фигура 2: Брой вписвания на данни от държавите-членки, разделен по животински видове/категории и методи за зашеметяване - говеда

2.1.3. Умъртвяване в стопанството за контрол на болести - Прасета

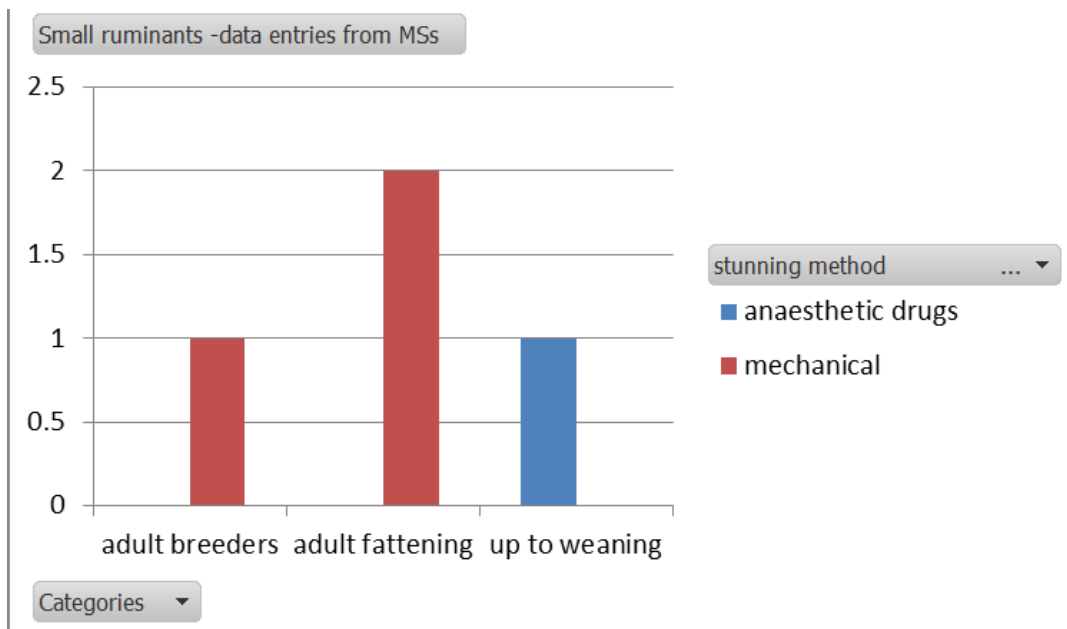
Бяха събрани общо 12 записа от 5 държави-членки (LV, NO, RO, DE и NO). Фигура 3 отчита данни за три категории свине: до отбиване, възрастни развъждане и възрастни угодяване. *За възрастни прасета (както за угодяване, така и развъдни) най-често се използват механичните методи за зашеметяване и умъртвяване. За отбитите прасенца най-често се използва умъртвяване с газ.*

Фигура 3: Брой вписвания на данни от държавите-членки, разделен по животински видове/категории и методи за зашеметяване - прасета

2.1.4. Убиване в стопанството за контрол на болестта - дребни преживни животни

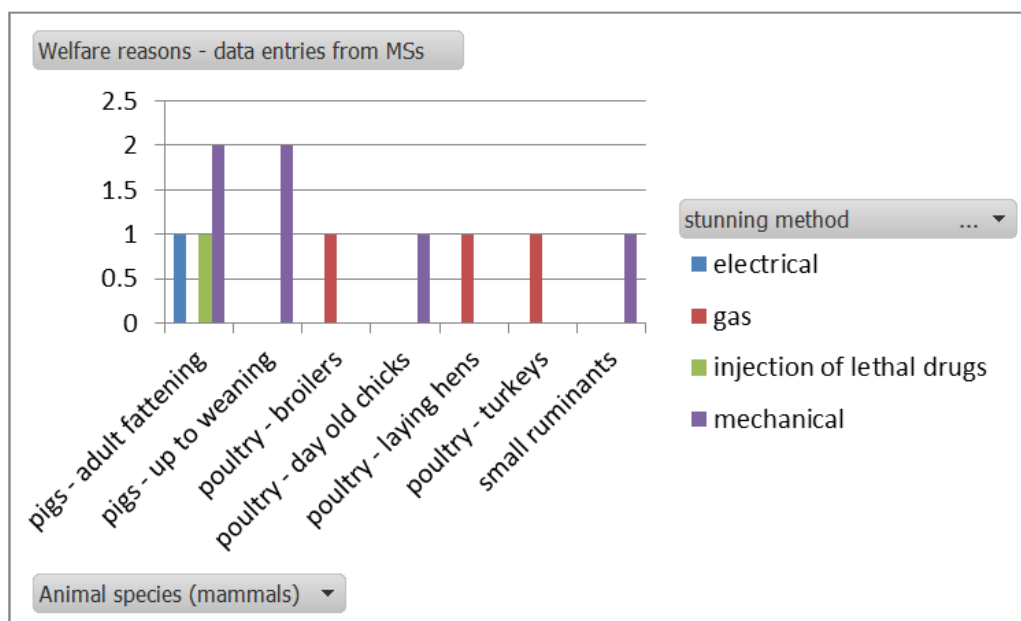
Бяха събрани общо 4 записа от 2 държави-членки (GR и NO). Фигура 4 отчита данни за дребни преживни животни. *Най-често се използва механичен метод за зашеметяване на възрастните дребни преживни за угодяване и за развъждане, а анестетичните лекарства се използват при бозаещите и отбитите малки.*

Фигура 4: Брой вписвания на данни от държавите-членки, разделен по животински видове/категории и методи за зашеметяване - дребни преживни животни

2.1.5. Убиване в стопанството поради причини, свързани с благосъстоянието - всички видове

Бяха събрани общо 11 записа от 2 държави-членки (DE и NO). Фигура 5 показва данните, които са въведени за няколко категории животни, които са убити във фермата поради причини, свързани с хуманното отношение към тях: прасета за угояване, прасета за отбиване, дребни преживни животни, бройлери, кокошки носачки, едnodневни пилета и пуйки.

Фигура 5: Брой вписвания на данни от държавите-членки, разделен по животински видове/категории и методи за зашеметяване - **ВСИЧКИ ВИДОВЕ**

2.2. Наръчници на ДЧ за умъртвяване на животни в стопанството

Националните интернет страници, на които могат да се намерят национални наръчници и най-добри практики:

<https://tsbh.fli.de/FachlicherTeil/Tötung.aspx>

https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrehelse/dyresykdommer/fugleinfluensa/plan_for_forebygging_og_bekjempelse_av_aviaer_influensa_m_skjemaer__revidert_3_juli_2007.4789/binary/Plan%20for%20forebygging%20og%20bekjempelse%20av%20avi%C3%A6r%20influensa%20m%20skjemaer%20%20revidert%203.%20juli%202007

https://www.tarim.gov.tr/Konu/1841/Avian_%C4%B0nfluenza_Acil_Eylem_Plani

<https://www.nvwa.nl/onderwerpen/dierziekten/documenten/export/veterinair/ksdocumenten/draaiboeken/nvwa-draaiboek-uitvoering-mkz>

<http://www.svsr.sk/dokumenty/zvierata/SOP.pdf>

http://www.ansvsa.ro/download/ghiduri_-_toate/ghid_bunastare_animala/Ucidere-animale-in-focar-GHID-ucidere-pasari-in-focar.pdf

http://www.fva.gov.mk/index.php?option=com_jdownloads&Itemid=182&view=finish&cid=17&catid=19&lang=mk

http://www.ansvsa.ro/download/ghiduri_-_toate/ghid_bunastare_animala/Ucidere-animale-Ghidprivind-protectia-animalelor-in-timpul-uciderii.pdf

http://www.babh.government.bg/userfiles/files/ZJ/CP/22%20Annex%20II%20killing_2018.pdf

http://babh.government.bg/uploads/File/Zdraveopazvane/Humanno_otnoshenie/Instructions_euth_birds.pdf

<https://www.tierschutz-tvt.de/index.php?id=50#c297>

<https://www.animalia.no/contentassets/d37aa5bd670347ab8fe02f80cfedc90e/avliving-av-gris-pagarden.pdf>

<https://www.gov.uk/government/collections/welfare-of-animals-at-the-time-of-killing>

<https://www.gov.uk/government/publications/fawc-opinion-on-the-welfare-of-animals-killed-on-farm>

<https://www.foedevarestyrelsen.dk/SiteCollectionDocuments/Dyresundhed/Sygdomsgruppen/Anneks%20til%20Veterinær%20beredskabsplan%20ved%20udbrud%20af%20husdyrsygdomme%20juli%202017.pdf>

<https://www.vetinst.no/rapporter-og-publikasjoner/rapporter/2007/funksjonelle-parametere-vedbedvingavliving-p-slakteri-krav-til-metode-og-utstyr>

https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/73/82/4_Instrukcija.pdf

<https://www.lwk-niedersachsen.de/index.cfm/portal/1/nav/2048/article/32056.html>

http://www.minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/Aigoprobeta/sxedio_ekt_anagis_180808_ozd.pdf

<https://www.animalia.no/globalassets/fjorfe-og-egg-dokumenter/avlivingsbrosjyre.pdf>

https://www.animalia.no/contentassets/8f2f83700d674be8a3b99459cf78f332/avliving-av-sau-og-geitpa-garden_-_endelig_juni2016.pdf

2.3. Обсъждане на практиките в различните ДЧ и определяне на основните елементи за оценка на риска

Решението дали животното да се закара в кланицата или да се умъртви във фермата и после месото да се транспортира до кланицата зависи от отдалечеността на кланицата, от температурите навън, както и от състоянието на самото животно.

Това най-вече важи за говедата, тъй като месото е ценно. В някои ДЧ е разрешено клане на говеда в стопанството, като след това червата и стомасите не е нужно да пътуват с животното до кланицата, тъй като вече са прегледани от ветеринарния лекар, тези процедури се разработват, за да улеснят фермерите и да намалят страданието на животните, но обикновено компетентните органи в повечето случаи и в много държави казват, че е невъзможно това да се осъществи поради различни причини за безопасност по хранителната верига или проследимост.

Затова е ролята на компетентния орган, за всеки регион, да разреши тези процедури и да определи параметрите, при които да се върши незабавното клане във фермите и използването на месото на животните.

Проучване за умъртвяване на прасета във фермите по причини за влошено благосъстояние установява разминаване в цифрите - смъртността е много по-голяма от процента евтаназирани прасета, свине майки, нерези и не отбити прасета, което е доста показателно, че фермерите не прилагат евтаназия или умъртвяване на животните по причини за влошено благосъстояние, а ги чакат да си умрат.

Фермерите винаги мислят до последно, че животното може да се оправи и рядко предприемат евтаназия.

Причини за умъртвяване поради влошено благосъстояние - свине майки – херния, пролапсус, нелечими рани – използва се пистолет с прихванат болт и обезкръвяване и много рядко с корда през отвора на черепа за разрушаване на гръбначния стълб - фермерите не го харесват този метод.

Ако повикат ветеринарен лекар - най- често с летална инжекция;

Основния метод за малки прасета е удар по главата за прасета под 5 кг и обезкръвяване. В Германия имат малко устройство, в което се пъха главата на прасето и се осъществява удара.

В Германия имат наблюдения в екарисажите върху състоянието на трупове, които пристигат и са открили няколко много съществени проблема с ХО, което е породило дискусия - фермерите рядко, особено, ако са жени, евтаназират животните и те всъщност умират бавно в страдание от здравословния проблем, който имат, ако той не може да се излекува; жените често избягват да използват устройството за удар на главата, особено за малките прасенца, въпреки че законодателството ги задължава да евтаназират прасенцата, които не могат да оцелеят поради различни причини.

В Таблицата са представени Елементите за оценка на риска при умъртвяване на животни за контрол на болести – могат да се използват за всеки вид и категория животни и за всеки прилаган метод

Елементите за оценка на риска при умъртвяване на животни за контрол на болести – могат да се използват за всеки вид и категория животни и за всеки прилаган метод

Показателите от таблицата служат за оценка на всеки един метод за зашеметяване и умъртвяване:

ПРЕДИ ЗАШЕМЕТЯВАНЕТО	оценка	БЕЗСЪЗНАНИЕ	оценка	ЛОГИСТИКА	оценка	БЕЗОПАСНОСТ И ФИНАНСИ	оценка
Масов или индивидуален метод	Да/Не	Лесно ли се наблюдава	Да/Не	Максимален брой животни за ден	< 4 часа 4 < x < x1 ден > 1 ден	Цена за обработка на животно включително оборудването	Висока/ Ниска
				Продължителност на процеса за група			
Болка, дистрес, страдание по време на приложението	Да/Не	Скорост на настъпване		Възможност за провал (оборудване) с последици за ХО	Висока/ Ниска	Вероятност за разпространяване на заразно заболяване при прилагане на метода	Висока/ Ниска
Хващане и фиксиране	Да/Не	Болка преди безсъзнание		Необходимост от обучен персонал	Да/Не	Здраве и безопасност за операторите (риск от нараняване, инфекция и др.)	Висока/ Ниска
Манипулации преди процедурата	Да/Не	Магнитут продължителност на болката		Ниво на поддръжка на оборудването	Високо/ Ниско		
Почивка и настаняване преди	Да/Не	Обратимост	Да/Не	Възможност за наблюдение			
Непозната заобикаляща среда	Да/Не	Продължителност на безсъзнанието до настъпването на смъртта		Лесно ли е установяването на смъртта			
Социална изолация	Да/Не			необходимост да се установи смъртта индивидуално	Да/Не		
Необходимост от предварителна седация	Да/Не			Психологическо натоварване или последици за операторите	Да/Не		

Литература:

Event report „Identification of elements for welfare risk assessment related to on-farm killing of animals“

European Food Safety Authority, First published: 01 August 2018,
<https://doi.org/10.2903/sp.efsa.2018.EN-1453>

Question number: EFSA-Q-2018-00553

<https://www.efsa.europa.eu/en/supporting/pub/en-1453>

<https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/sp.efsa.2018.EN-1453>

Съгласувал:

проф. Георги Георгиев – директор на Дирекция ОРХВ

Изготвил:

д-р Мадлен Василева – Гл. експерт в ЦОРХВ

София, 5.09.2018 г.

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136
<http://corhv.government.bg> corhv@mzh.government.bg
тел. 02/4273056